

9. Трудовой кодекс Республики Беларусь : с изм. и доп., внесен. Законом Респ. Беларусь 5 янв. 2021 г. – Минск :Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь, 2021. – 256 с.

10. Холопук, А. Бухучет операций по выдаче займов работникам // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2021.

Роман КУЛИК

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет

Надія НАВОРИНСЬКА

магістр
кафедри фінансового контролю та аудиту
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

МІСЦЕТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ У ЗАГАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ ВИТРАТ

Трансакційні витрати – це всі витрати, пов'язані з обміном, безпекою та забезпеченням виконання.

Трансакційні витрати можна класифікувати за ознаками трансакцій (частота, тенденція, неузгодженість. Такий розмір класифікації трансакційних витрат є наслідком множинності підходів до кожного члена Міністерства освіти).

К. Менар поділяє трансакційні витрати на чотири групи:

- 1) витрати в середовищі еквівалентних взаємодоповнюючих факторів;
- 2) вартість масштабу;
- 3) інформаційні витрати;
- 4) витрати на збереження, моніторинг та протидію опортунізму).

Класифікація щодо контрактного процесу, яка була запропонована Дж. Уоллісом та Д. Нормально, можна охарактеризувати відповідно до розподілу всього процесу контрактації на три періоди: *exante*, *exinterim*, *expost*:

1) витрати *exante* – це витрати до обміну, що включають витрати на отримання інформації про ціни та можливі альтернативи, якість товару та надійність контрагенту тощо;

2) витрати *exinterim* – трансакційні витрати, що здійснюються в процесі обміну, використовуються із витратами, пов'язаними із очікуванням у чергах, отриманням нотаріально завірених документів, страховки (наприклад, при купівлі автомобіля) здійснення розрахунків тощо;

3) витрати *expost* – це трансакційні витрати, що виникають після обміну, і включають витрати на забезпечення контрактів, перевірку їх виконання, контроль якості тощо. Подібну класифікацію дає О. Вільямсон. Зроблено висновок, що трансакційні витрати є передусім міждисциплінарною категорією, яка є однією з фундаментальних міждисциплінарних категорій у природі інституційної теорії, а тому її вивчення базується на міждисциплінарній методології. Трансакційні витрати — це витрати та збитки, понесені суб'єктами господарювання, договорами (операціями).

Р. Коуза вважають попередником теорії трансакційних витрат. Серед перших робіт, у яких автор врахував ці питання, стаття під заголовком «Природа фірми» (вперше опублікована в «Економіці», № 4, 1937 р., пізніше була передрукована, серед інших, у «Р.

Коуз: Фірма, ринок і закон», 1988 р.). Спочатку автор використовував терміни витрат на використання механізму ціни та витрат на маркетинг.

У своїх міркуваннях Р. Коуз сформулював твердження, що основою для визначення меж підприємства, а отже й обсягів завдань, що виконуються самостійно, повинні бути не технологічні умови, а сума витрат, які необхідно понести у зв'язку з проведенням операції ієрархічно (всередині організації) або між компаніями на ринку. Такі витрати пізніше О. Вільямсон назвав трансакційними витратами і визначив як: «порівняльні витрати на планування, адаптацію та нагляд за виконанням завдань у різних структурах управління».

Автор звернув увагу на те, що вузькоспеціалізовані підрозділи зазвичай отримують економію від масштабу і здатні забезпечити нижчі витрати виробництва пропонованої продукції в порівнянні з підприємствами, на яких більшість завдань, необхідних у діяльності, спрямованих на виробництво конкретних товарів і послуг виконується самостійно. Недоліком рішення, заснованого на співпраці зі спеціалізованими постачальниками послуг на ринку, є більш високі витрати на планування, координацію та нагляд за діяльністю порівняно з рішенням, що полягає в самостійному виконанні обсягу завдань, що пропонуються такими підрозділами.

Теорія трансакційних витрат базується на структурі управління, яка є вибором найкращого способу регулювання операції.

Він складається з двох частин:

- ринок
- ієрархія

Це два різних рішення, вибір яких залежить від розташування трансакційних витрат, пов'язаних із виконанням транзакції. Ми розрізняємо два види трансакційних витрат:

а) *ex ante* - вартість угоди (наприклад, витрати на пошук партнерів, підготовку пропозиції контракту тощо),

б) *ex post* - витрати на декларування, якщо операція відбулася раніше на узгоджених умовах, витрати, пов'язані з вирішенням будь-яких спорів тощо.

Ми розглядаємо трансакційні витрати, виходячи з двох поведінкових припущень:

- а) поведінка людини характеризується опортунізмом,
- б) поведінка людини характеризується обмеженою раціональністю.

Виконання обох цих припущень гарантує виникнення трансакційних витрат. Можна виділити два крайніх способи регулювання операцій:

- а) загальне, основне регулювання ринку (окремі, унікальні ринкові операції),
- б) адміністративне (ієрархічне) регулювання.

Спектр можливостей для регулювання операцій знаходиться між ринком та ієрархією. Обидві крайні точки взаємодіють один з одним у процесі регулювання ходу транзакцій (приватне замовлення), тобто в області кооперативної поведінки.

Ефективність форм регулювання залежить від таких особливостей операцій, як:

- (1) специфічність ресурсу,
- (2) невизначеність,
- (3) частота

Теорія трансакційних витрат є одним із напрямків нової інституційної економіки, що знаходиться в руслі неокласичної економіки. Однак його виділяє окрема парадигма, в якій на перший план виходять такі категорії:

- установи
- контракти,
- трансакційні витрати.

Економіка трансакційних витрат займається головним чином вивченням підприємств, тому сфера її інтересів включає мікроекономіку та науку про управління. Трансакційні

витрати належать до загального сімейства витрат і оцінюються за критерієм мінімізації витрат, що пов'язує їх з мікроекономікою. З наукою управління її пов'язують питання мотивів і форм співпраці між підприємствами.

Список використаних джерел

1. Аналіз господарської діяльності: опорн. консп. лекцій / уклад. Кизилов Г. І., Кизилова Л. О. Харків : ХНАМГ, 2009. 144 с.
2. Андрущенко Н.С. Суть і значення витрат: історичний аспект. *Економічна теорія та історія економічної думки*. 2007. № 5. С. 3–7.
3. Бабіч І. І., Дацюк А. А. Облікова політика в частині обліку витрат виробничих підрозділів сільськогосподарських підприємств. *Облік і фінанси*. 2020. № 4. С. 5–9
4. Базалієва Л.В. Науково-теоретичні та методичні основи управління трансакційними витратами підприємства. : монографія / за заг. наук. ред. Л.В. Базалієва. Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. 164 с.

Юрій КУЗЬМІНСЬКИЙ

доктор економічних наук,
професор кафедри аудиту
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

К.Ю. КУЗЬМІНСЬКА

студентка
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
м.Київ, Україна

ОБ'ЄДНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Громадська організація як один із видів об'єднання громадян, передбачений Законом України «Про об'єднання громадян». Об'єднання громадян або кілька таких об'єднань за професійним спрямуванням - це консолідований громадський рух, який складається з окремих, взаємно не підпорядкованих, але взаємодіючих громадських організацій, які спрямовують енергію громадян однієї професії на творчу діяльність і тим самим знижують соціальну напругу в суспільстві, що безумовно має позитивний ефект. Таке має місце коли в демократичному суспільстві, по-перше, існує «критична маса» недержавних неприбуткових організацій здатних впливати на хід професійних та суспільних процесів і, по-друге, переважна більшість громадських організацій не є антагоністами, тобто, коли вони не тяжіють до взаємовиключаючих полюсів.

Іноколи професійні громадські організації ще називають «аналітичними центрами» або так званими «мозковими центрами», які створюють основу громадянського суспільства і є вирішальним стабілізуючим фактором, гарантом демократичного шляху розвитку.

Найбільша кількість українських громадських організацій припадає на сфери:

- культури і освіти,
- здоров'я, інваліди та ветерани,